

РІШЕННЯ У КРИМІНАЛЬНИХ СПРАВАХ

Відповідно до ч. 2 ст. 4 КК України злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом, що діяв на час вчинення цього діяння. Якщо новий закон пом'якшує кримінальну відповідальність, то необхідно враховувати вимоги ст. 5 КК України, відповідно до якої закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, має зворотну дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності

ПОСТАНОВА

Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України
від 3 жовтня 2013 р. у справі № 5-33кс13
(в и т я з)

Станично-Луганський районний суд Луганської області вироком від 14 серпня 2012 р. засудив Т.: за ч. 2 ст. 366 КК до позбавлення волі на строк три роки з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративних та організаційно-розпорядчих функцій, на строк два роки та на підставі ст. 49 КК звільнив його від відбування покарання у зв'язку із закінченням строків давності; за ч. 2 ст. 364 КК до позбавлення волі на строк чотири роки з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративних та організаційно-розпорядчих функцій, на строк два роки та зі штрафом у розмірі 10 тис. грн. На підставі ст. 75 КК Т. звільнено від відбування основного покарання з випробуванням з іспитовим строком два роки та покладено на нього обов'язки, передбачені пунктами 2—4 ч. 1 ст. 76 КК.

Т. визнано винуватим у тому, що 1 лютого 2005 р. він як голова та засновник селянського (фермерського) господарства (далі — СФГ), зловживаючи своїм службовим становищем, у супереччя положенням ст. 3 Закону від 19 червня 2003 р. № 973-IV «Про фермерське господарство», згідно з яким членами фермерських господарств можуть бути лише родичі або члени сім'ї голови господарства, вніс зміни до п. 1.2 статуту СФГ, включивши до його складу своїх знайомих, яким після реєстрації зазначеного статуту в районній державній адміністрації були виділені у приватну власність земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства з наданням державних актів на право власності.

Внаслідок незаконної передачі земельних ділянок сільській раді завдано матеріальних збитків на загальну суму 109 тис. 370 грн 42 коп., що потягло тяжкі наслідки.

Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ ухвалою від 21 травня 2013 р. вирок місцевого суду змінив: виключив рішення про призначення Т. додаткового покарання за ч. 2 ст. 364 КК (в редакції Закону від 15 квітня 2008 р.); у порядку ст. 395 КПК 1960 р. дії Т. перекваліфікував із ч. 2 на ч. 1 ст. 366 КК (в редакції Закону від 11 червня 2009 р.) і призначив покарання у виді обмеження волі на строк три роки з позбавленням права обіймати посади, пов'язані з виконанням адміністративних та організаційно-розпорядчих функцій, на строк три роки, та на підставі ст. 49 КК звільнив його від відбування цього покарання у зв'язку із закінченням строків давності.

У решті вирок залишено без змін.

У заяві про перегляд судового рішення Верховним Судом України заступник Генерального прокурора України порушив питання про скасування ухвали Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21 травня 2013 р. і направлення справи на новий касаційний розгляд. Він вважав, що суд касаційної інстанції неоднаково застосував одну й ту саму норму кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень. На думку прокурора, оскільки Т. зловживав повноваженнями як службова особа юридичної особи приватного права, то його діяння мають кваліфікуватися не за ч. 2 ст. 364 КК, а за ч. 2 ст. 364¹ КК у редакції Закону № 3207-VI від 7 квітня 2011 р.

На обґрунтування своєї позиції прокурор послався на правові висновки, висловлені в ухвалі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 17 травня 2012 р., в якій зловживання повноваженнями, вчинені технічним директором

товариства з обмеженою відповідальністю (далі — ТОВ), були розцінені касаційним судом як зловживання повноваженнями службовою особою юридичної особи приватного права і кваліфіковані за ч. 2 ст. 364¹ КК, яка була чинною на час вчинення цього злочину зазначеною службовою особою.

Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України заслухала суддю-доповідача, пояснення прокурора про необхідність задоволення заяви, перевірила матеріали кримінальної справи й матеріали, додані до заяви, обговорила викладені в заяві доводи та висновки членів Науково-консультативної ради при Верховному Суді України і дійшла висновку, що заява підлягає задоволенню з огляду на таке.

Зіставлення фактичних обставин суспільно небезпечного діяння, передбаченого ст. 364 КК, за вчинення якого засуджено Т., із фактичними обставинами діяння, щодо якого висловлена правова позиція касаційного суду в наданому для порівняння рішенні, дають підстави стверджувати, що вони подібні між собою за ознаками, характерними для цього складу злочину. Водночас ці діяння отримали різну правову оцінку і були кваліфіковані відповідно за статтями 364 та 364¹ КК.

Відмінність у застосуванні норми закону про кримінальну відповідальність до зазначених в оспореному й порівнюваному судових рішеннях фактичних обставин суспільно небезпечних діянь дає змогу провадити перегляд справи по суті заявлених у заяві вимог на предмет законності та обґрунтованості оспореного рішення (підстава: п. 1 ч. 1 ст. 400¹² КПК 1960 р. — неоднакове застосування судом касаційної інстанції однієї й тієї самої норми закону про кримінальну відповідальність щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень).

Відповідно до положень ст. 400¹¹, п. 1 ч. 1 ст. 400¹², ч. 1 ст. 400²¹, частин 1 та 2 ст. 400²² КПК 1960 р. перегляд оспореного рішення провадиться з огляду на ті фактичні обставини справи, які були встановлені й визнані доведеними судом першої інстанції, з дійсністю, достатністю та достовірністю яких погодився суд касаційної інстанції.

Предметом перегляду цієї справи є неоднакова правова позиція суду касаційної інстанції щодо чинності закону про кримінальну відповідальність у часі та його зворотної дії.

Висновок про правозастосування у цьому питанні сформувано в постанові Вер-

ховного Суду України від 14 березня 2013 р. (справа № 5-1кс13).

Відповідно до зазначеного висновку злочинність і караність, а також інші кримінально-правові наслідки діяння визначаються законом, що діяв на час вчинення цього діяння (ч. 2 ст. 4 КК). Однак якщо новий закон пом'якшує кримінальну відповідальність, то необхідно враховувати вимоги ст. 5 КК, відповідно до якої закон про кримінальну відповідальність, що скасовує злочинність діяння, пом'якшує кримінальну відповідальність або іншим чином поліпшує становище особи, має зворотню дію у часі, тобто поширюється на осіб, які вчинили відповідні діяння до набрання таким законом чинності.

У кримінальній справі, в якій заперечується рішення суду касаційної інстанції, та в судовому рішенні, наданому для порівняння, протиправні діяння вчинено засудженими приблизно в один і той самий проміжок часу. Т. вчинив злочини в лютому 2005 р. у зв'язку з виконанням своїх службових обов'язків голови та засновника СФГ, а засуджений у справі, рішення щодо якого надано для порівняння, — протягом грудня 2006 р., перебуваючи на посаді технічного директора ТОВ. Отже, засуджені діяли як службові особи юридичної особи приватного права, кримінальну відповідальність яких за зловживання своїми повноваженнями встановлено ст. 364¹ КК (КК доповнено Законом від 7 квітня 2011 р. № 3207-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення», який набрав чинності 1 липня 2011 р.).

Таким чином, у ст. 364¹ КК законодавець визначив відповідальність спеціального суб'єкта — службової особи юридичної особи приватного права, яка, порівняно з відповідальністю, передбаченою ч. 2 ст. 364 КК (в ред. Закону від 15 квітня 2008 р.), за якою засуджено Т., є більшою, отже, поліпшує становище засудженої особи. Враховуючи зазначене, відповідно до положень ст. 5 КК від 1 липня 2011 р. в аналогічних справах має застосовуватися новий закон про кримінальну відповідальність, тобто ст. 364¹ КК.

Незважаючи на це, за результатами судового розгляду справи щодо Т. суд першої інстанції у вирокі від 14 серпня 2012 р. та суд касаційної інстанції в ухвалі від 21 травня 2013 р. погодилися з кваліфікацією його дій за ч. 2 ст. 364 КК в редакції Закону від 15 квітня 2008 р., запропонованій органом досудового слідства.

За схожих обставин подібні суспільно небезпечні діяння отримали іншу кримінально-правову оцінку касаційного суду. Зважаючи на те, що на час розгляду цієї справи існувала спеціальна більш м'яка норма закону про кримінальну відповідальність, касаційний суд перекваліфікував дії засудженого із ч. 2 ст. 364 КК на ч. 2 ст. 364¹ КК, при цьому положення санкції цієї норми закону фактично не застосував.

З'ясування причин та умов такого застосування норм закону в порівнюваному рішенні (призначення покарання) відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 400¹² і ч. 2 ст. 400²² КПК 1960 р. перебуває за межами предмета перегляду, у зв'язку з чим Верховний Суд України позбавлений можливості висловити свою позицію щодо цього.

Зіставлення правових висновків оскарженого та порівнюваного судових рішень свідчить про наявність неоднакового застосування судом

касаційної інстанції однієї й тієї самої норми кримінального закону щодо подібних суспільно небезпечних діянь, що потягло ухвалення різних за змістом судових рішень. Тому рішення касаційного суду щодо Т. підлягає скасуванню, а справа — направленню на новий касаційний розгляд, оскільки відповідно до положень ст. 400²² КПК 1960 р. іншого способу усунення виявленого Верховним Судом України неоднакового застосування норми кримінального закону не передбачено.

Керуючись п. 15 розд. XI «Перехідні положення» КПК, статтями 400²⁰, 400²¹, 400²³ КПК 1960 р., Судова палата у кримінальних справах Верховного Суду України скасувала ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 21 травня 2013 р. щодо Т., а справу направила на новий касаційний розгляд.